

***Економічні аспекти Голокосту у Житомирі
(до Дня пам'яті жертв Голокосту)***

27 січня у всьому світі вшановується пам'ять жертв Голокосту.

Під час Другої світової війни було знищено 6 мільйонів євреїв, геноцид спрямовувався і проти ромів, сінді, людей із психічними хворобами, представників ЛГБД спільнот та Свідків Єгови. Підставою для знищення євреїв були як ідеологічні звинувачення (їх пов'язували із поширенням ідей та практик комунізму), так і більшою мірою економічні причини. Щодо представників інших груп – їх називали «загрозою суспільної моралі» та/або неповноцінними, а їх життя – «негідним». Інформацію про точну кількість всіх жертв геноцидних практик нацистів на сьогодні складно встановити. Щодо кількості вбитих на території України євреїв, вважається що загинули більше 1,5 мільйона.

Попри завершення Другої світової війни у 1945 р. та проведення гучних трибуналів над військовим злочинцями, ідея запровадження єдиного Дня пам'яті загиблих в результаті одного із найжахливіших геноцидів ХХ ст. виникла лише на початку 2000-х рр. Саме цього дня, у 1945 р. підрозділи 1-го Українського фронту звільнили один із найбільших нацистських таборів смерті, що розташовувався на території Польщі – Аушвіц-Біркенау.

Проблеми геноциду, вигнання, біженства, втрати рідних та власних домівок набули особливого звучання в умовах сучасної війни, коли українцям, в умовах російської агресії проти нашої держави, доводиться переживати та проживати подібні трагедії, пов'язані із війною. Путін та його поплічники намагаються знецінити українців та нашу країну, вдаючись до найганебніших практик на окупованих територіях України. За зразок вони використовують нацистські прийоми знецінення та знелюднення євреїв під час Другої світової війни. Серед іншого, і ті, які пов'язувалось із злочинами економічного характеру.

Житомир та його мешканці, як місто, яке одне із перших потрапило під окупацію на території колишньої підрадянської України, є типовим прикладом здійснення подібних злочинів. Фактично, з перших днів окупації (місто було окуповано 9 липня 1941 р.), відбулись перші акції знищення євреїв. Створення гетто стає ще однією невід'ємною рисою окупації. В Житомирі гетто з'являється у районі вулиць Чуднівської, Островської та Катедральної. Перші показові розстріли відбуваються вже 19 липня. Цього дня розстріляли 100 євреїв, яких звинуватили у співпраці з партизанами та організацією підпалів у місті. Як стверджує у своєму дослідженні А. Круглов, масові розстріли відбулись 9 вересня 1941 р.

Євреїв у всіх місцях їх компактного проживання заставляли збиратись у конкретно визначених місцях під приводом переселення (найчастіше, мова йшла про Палестину). Звісно, що люди, які збирались виїздити, брали із собою найцінніше. Коли їх привозили до місць розстрілів, всіх заставляли задавати гроші та коштовності. Приховати щось було неможливо, оскільки наступний етап приниження пов'язувався із вимогою роздягнутись. Всі особисті речі: одяг, білизна, взуття ретельно сортувались, описувались та передавались у відповідні інстанції, що відповідали за подібний вид «розв'язання» економічних проблем країни, що воює. Як стверджує у своєму дослідженні А. Гольштейн, перший розстріл в Житомирі приніс «рясні жнива»: їх вага склала від 50 до 60 тис фунтів. Частина готівки передавались членам зондеркоманди 4 а. Але більшість цінних речей, золото призначались для «німецького благодійного фонду». Вилучені цінності пакували в ящики і відправляли до Управління здобиччю Рейхсказначейства в Берліні. Як бачимо, німці створили систему, яка будувалась на пограбуванні та здійснювалась із властивою німцям скрупульозністю. Ці аспекти Голокосту менш відомі широкому загалу, оскільки пограбування відбувались систематично на території всіх країн, окупованих нацистами. Стосувались вони і витворів мистецтва, релігійних коштовностей, частина з яких представлені у сучасних приватних та колекціях європейських музеїв. Це аспект робить зрозумілим прагнення окремих урядовців (у різних країнах, включно із США, на території якої також є цінності, що пов'язуються із наслідками Голокосту) не загострювати ці питання. Час, відсутність необхідних документів, які підтверджують власність, відхід у небуття не лише власників, а й більшості

спадкоємців, складність судових процедур та не зацікавленість сучасних власників у проведенні розслідувань, є основними проблемами, які гальмують проведення процедур компенсацій, реституцій та повернення законним власникам. Саме тому, органи прокуратури України та інші відповідальні структури мають ретельно фіксувати всі злочини, які здійснюються на території окупованих частин України, особливо пов'язані із музейними колекціями, церковними цінностями, архівами та іншими важливими для збереження як національного культурного спадку так і національної ідентичності речами.

На жаль, попри прийняття міжнародних резолюцій ООН щодо Голокосту, серед підписантів яких була і росія, у випадку цієї країни, ця жахлива сторінка історії не перетворилась для її керманичів на пересторогу щодо небезпек, які приховують у собі ненависть, фанатизм, расизм та упередження...

Фінансовано Європейським Союзом. Однак погляди та висловлені думки належать лише автору та не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Erasmus+ Програми ЄС для освіти, навчання, молоді та спорту. Ані Європейський Союз, ані орган, що надає дозвіл, не можуть нести за них відповідальності.

Вікторія ВЕНГЕРСЬКА

Фото: [Офіс Президента України](#)

Інтернет-видання «Житомирщина історична». 27.01.2025

URL: <https://www.history.zt.ua/2025/01/ekonomichni-aspekty-holokostu-u-zhytomyri-do-dnia-pamiaty-zhertv-holokostu.html>